

Balıkesir senatörlerinden Hasan Ali Türker'in Cumhuriyet Senatosu'ndaki etkinlikleri* Activities of Hasan Ali Türker, one of the senators from Balıkesir, in the Senate of the Republic

Gönderim Tarihi / Received: 07.07.2024

Eminalp MALKOÇ¹

Kabul Tarihi / Accepted: 16.10.2024

Doi: [10.31795/baunsobed.1512007](https://doi.org/10.31795/baunsobed.1512007)

ÖZ: Faaliyet gösterdiği süre boyunca Cumhuriyet Senatosu'nda (1961-1980) Balıkesir'i on üç senatör temsil etmiştir. Bir kısmı Balıkesir doğumlu olan bu senatörler arasında Cumhuriyet Senatosu'nda, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ve dönem hükümetlerinde önemli görevler üstlenmiş olanlar bulunmaktadır. Hasan Ali Türker (1916-1967) de Balıkesir doğumludur; aynı zamanda Cumhuriyet Senatosu'nda en yoğun faaliyet gösteren Balıkesir senatörüdür. Söz alarak, demeç ve söylevlerle, görüşme önergesi, önerge ve teklif sunarak, yazılı sorularla doğrudan ya da dolaylı toplam 62 etkinlik içinde bulunmuştur. Bu etkinlik sayısı, Cumhuriyet Senatosu düzleminde yadsınamayacak bir çalışma performansını ifade etmektedir. Bu araştırma, Balıkesir (doğumlu) senatörlerinden Hasan Ali Türker'in Cumhuriyet Senatosu'ndaki etkinlik ve faaliyetlerine odaklanarak, çalışmalarını bir çerçeve içinde incelemeyi amaçlamaktadır. Böylece onun etkinlikleri üzerinden ülke ve bölge düzeyinde katkılarının somutlaştırılması/ön plana çıkartılması planlanmaktadır. Ayrıca etkinlik ve çalışmaları, Senato'da çizdiği siyasi profil, sergilediği politik tutum ya da çalışmalara ne ölçüde katıldığı, devamlılığı gibi özellik ve davranışları hakkında da fikir vermektedir. Çalışma, başta Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi olmak üzere resmi yayınlarla araştırma eserleri (bildiri, makale, kitap vs) ve ulaşılabilen diğer kaynaklardan hareketle hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hasan Ali Türker, Balıkesir senatörleri, Cumhuriyet Senatosu, Siyasi şahsiyetler

ABSTRACT: Thirteen senators represented Balıkesir in the Senate of the Republic (1961-1980) during the period when it continued its institutional existence. Among these senators, some of whom were born in Balıkesir, there are those who held important positions in the Senate of the Republic, the Turkish Grand National Assembly and the governments of the period. Hasan Ali Türker (1916-1967) was the most active among the Balıkesir-born senators in the Republic Senate. He was active by taking the floor, making statements and speeches, presenting motions for discussion, motions and proposals, and asking written questions. He was directly or indirectly involved in a total of 62 events. This number of events represents an undeniable work performance at the level of the Senate of the Republic. This study aims to examine the works of Hasan Ali Türker, one of the senators (born in Balıkesir), within a framework by focusing on his activities in the Senate of the Republic. Thus, it is planned to concretize/highlight his contributions at the country and regional level through his activities. It will also give an idea about his characteristics and behaviors such as his activities and works, the political profile he drew in the Senate, the political attitude he exhibited or the extent to which he participated in the studies, and his continuity. The study was prepared based on official publications, especially the Republic Senate Minutes Journal, research works (reports, articles, books, etc.) and other accessible sources.

Keywords: Hasan Ali Turker, Balıkesir senators, Republic Senate, Political figures

* Bu çalışmanın kısa özeti, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce düzenlenen 6 Haziran 2024 tarihli II. Balıkesir Sempozyumu'nda sunulmuştur.

¹ Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, malkocem@itu.edu.tr,

<https://orcid.org/0000-0002-5840-6922>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

A two-chamber parliamentary structure was valid in Turkey from the preparation and entry into force of the 1961 Constitution until 12 September 1980. Besides the National Assembly, the Senate of the Republic operated during this period. Thirteen senators represented Balıkesir during the working process of the Senate. Balıkesir senators who took office in different periods were Mehmet Enver Aka, Hamdi Oğuzbeyli, Kadri Öztaş, Hasan Ali Türker, Mehmet Güler, Nejat Sarlıcalı, Nuri Demirel, Cemalettin İnkaya, Hikmet Aslanoğlu, Raif Eriş, İbrahim Sıtkı Yırcalı, Cemal Örgen and Mithat Şükrü Çavdaroğlu. Among them, Hasan Ali Türker, Mehmet Güler, Cemalettin İnkaya, Raif Eriş, İbrahim Sıtkı Yırcalı, Cemal Örgen and Mithat Şükrü Çavdaroğlu, all of whom were members of the Justice Party, were also born in Balıkesir. Balıkesir (born) senators were involved in many studies and activities as Senators, apart from some special duties in the Senate, such as the Chairman of the Senate Financial and Economic Affairs Commission, and the Chairman of the Foreign Affairs Tourism and Promotion Commission. It can be argued that Hasan Ali Türker has a different position due to his intense activities and work among the senators born in Balıkesir and his involvement in 62 events.

The main source of this review, which focuses on Hasan Ali Türker's work in the Senate of the Republic, is naturally the Republican Senate Minutes Journal. It should also be noted that the official website of the Turkish Grand National Assembly is an important resource. The official website of the Turkish Grand National Assembly helps obtain serious data, especially through the statistics it publishes. Due to the nature of the subject of review, the Official Gazette is among the main sources. On the other hand, periodicals such as *Yarım Ay* and *Milliyet*, which contain various direct or indirect information/data about Türker, as well as research works dealing with the Senate and Senators, also have strong source potential. Research works that can be listed in this context: Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1961-1964/1966-1980)*, C.1/2, TBMM Vakfı Yayınları No:16/20, Ankara 1998-1999; Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi, 5. Kitap: Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (27 Mayıs 1960-12 Eylül 1980)*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2002; Yusuf Tekin-Sabri Çiftçi, *1877'den Günümüze Türkiye'de Parlamento, 22. Dönem TBMM'nde Parlamento ve Parlamenter Rol Algısı*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2007; *T.B.M.M Albümü 1920-2010*, C. 4 (1960-1983), 2. bs., TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1, Ankara 2010; Eminalp Malkoç, "Kocaeli Üyelerinin Cumhuriyet Senatosu'ndaki Çalışmaları", *Uluslararası Milli Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu VI (8-10 Mart 2019 Kocaeli)-Bildiriler*, C.3, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli 2020, s.1197-1214; Eminalp Malkoç, "Cumhuriyet'in 100. Yılında Muğla'dan Bir Kadın Siyasetçiyi Hatırlamak: Mualla Akarca ve Cumhuriyet Senatosu'ndaki Faaliyetleri", *Cumhuriyet'in 100. Yılında Düünden Bugüne Muğla Ulusal Sempozyumu I (22-24 Şubat 2024 Muğla)*, Muğla 2024, s.446-468.

Methodology

In the first stage of the study, which prioritizes literature review, the function/position of the Senate of the Republic in political life in Turkey is determined. Balıkesir members were undoubtedly influential in the work of the Senate. In fact, when Balıkesir members are approached collectively, it is seen that they have undertaken various responsibilities, from the presidency of the Republic Senate to the chairmanship and membership of the commission. Among the Balıkesir members, Hasan Ali Türker has an impressive number of activities and is the most active name among the senators of Balıkesir origin.

In the research, after evaluating Hasan Ali Türker's life, his activities in the Senate, where the influence of his profession was also felt, are discussed. After Türker's legislative proposals are listed, all Senate work is presented in a table. Among these, his activities that will enable him to be defined from perspectives such as his human profile, social aspect, purpose of his work, political identity, etc. are examined in detail.

Findings and discussion

It is very difficult to say that sufficient studies have been produced on the Republican Senate and especially senators in Turkey. As a matter of fact, there is no academic study on the life or works of

Balıkesir Senator Hasan Ali Türker. However, the Senate and its members played the role of controller of the National Assembly, which consists of deputies, for a period of 20 years in the recent history of Turkey. Every Turkish citizen over the age of thirty can be elected and enter the National Assembly as a member of parliament. However, only the ones who were over the age of forty and had a higher education and who had no obstacle to being elected as a member of parliament could be elected as a member of the Senate of the Republic. In other words, it would not be wrong to think that senators are -for the most part- better equipped than deputies. Moreover, when the minutes are watched, it can be easily understood that they produced feasible and serious solutions to the problems. Despite this existing potential, the failure to prevent the violent developments in Turkey over time and the failure to achieve the expected development in the country undoubtedly becomes a matter of discussion that needs to be considered.

On the other hand, it can be said that Hasan Ali Türker was a politician who suggested/advocated methods for the development of the country, under the influence of his profession and the conditions of the period. It can be easily understood that he thought to mobilize the dynamics of the country, could produce politics at a non-partisan level, and most importantly, fought sincerely on the side of the people and to eliminate grievances. The presentation of such a political figure to the public as an example is an important finding in terms of recent Turkish history.

Results and recommendations

There are few academic studies on the Senate of the Republic of Turkey and its characteristics. The work in the overshadowed Republican Senate and the political profiles and activities of the senators are important for understanding the present. On the other hand, it should not be ignored that studies on the Senate and senators reveal a number of questions about the reasons for what is happening today.

Considering that some of the issues that Türker fought against in the Senate still exist today, it helps understand how they were perceived during his time and how they were given meaning or interpreted in those days. Additionally, whether they have been resolved or not; they have formed a very strong idea about where events came from and how they came to be, or about the failure to achieve expected results.

Since no meaningful study has been produced about Balıkesir Senator Hasan Ali Türker, a study on Türker's Senate activities fills a serious gap in addition to its originality. Moreover, Türker has always been in search of solutions both throughout Türkiye and in his constituency Balıkesir and its surroundings. He voiced different problems and monitored practices that affected public opinion.

Giriş

27 Mayıs'ın ardından hazırlanan ve 9 Temmuz 1961 tarihinde 334 numaralı Kanun ile kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Genel Esaslar çerçevesinde “Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinindir. Bu yetki devredilemez” (md. 5) vurgusunu yapmış; Cumhuriyetin Temel Kuruluşu kısmının Yasama bölümünde “Türkiye Büyük Millet Meclisi, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundan kuruludur” (md. 63) tanımlamasına gitmiştir. Millet Meclisi, genel seçimleri kazanan partili ya da bağımsız 450 milletvekiliyle şekillenirken Cumhuriyet Senatosu için üç farklı üyeliği içeren bir yapı öngörülmüştür. Bu üç üyelik yani seçilmiş senatörler, kontenjan senatörleri ve tabii senatörler; genel oyla seçilen 150 üye, cumhurbaşkanınca seçilen 15 üye ve görevi sona eren MBK üyeleri ile eski cumhurbaşkanlarından (Tabii Senatörlük) oluşturulmuştu.

Milletvekilleri 4, genel oyla ya da cumhurbaşkanı kontenjanından gelen senatörler 6 yıl için seçilmekteydi. Anayasa'ya göre ilk iki gruptaki senatörlerden üçte biri, her iki yılda bir yenilenecekti. Millet Meclisi seçimlerinde nispi temsil sistemi; Cumhuriyet Senatosu'nun 150 üyesinin seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulanmıştır.

Otuz yaşını dolduran (Türkçe okuyup yazma bilen, askerlik hizmetini yerine getirmiş, yasaklı durumda bulunmayan ve yüz kızartıcı suç işlememiş...) her Türk milletvekili seçilebilmektedir. Senatör seçilebilmek için ise “Kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış bulunan ve milletvekili seçilmeye engel bir durumu olmı[a]yan her Türk, Cumhuriyet Senatosuna üye seçilebilir” maddesini (md. 73) karşılamak gerekiyordu (RG, 20 Temmuz 1961: 4641,4645; Turan, 2002: 59-65; Malkoç, 2020: 1197).

Hükümete güvenoyu verip vermeme ve gensoru hakkı yalnızca Millet Meclisi'ne aittir. Ancak Meclis Soruşturması kararı, Millet Meclisi ile Senato'nun ortak toplantılarında alınabilecekti. Dolayısıyla güven oylaması, gensoru ve bütçe kanununun görüşülüp onaylanması çizgisinde hükümeti denetleme misyonu açısından Millet Meclisi; Millet Meclisi'nde görüşülüp kabul edilen yasa ve anayasa değişikliği metinlerini onaylaması bakımından Cumhuriyet Senatosu ön plana çıkmaktaydı (RG, 20 Temmuz 1961: 4645-4654; Tekin-Çiftçi, 2007: 45-46; Malkoç, 2024: 446-447).

İkili meclis yapısının geçerli olduğu 1961-1980 yılları arasında daha çok koalisyon hükümetleri görev almışlardı. Bu süreçte yasama organının parçası olarak görev üstlenen Cumhuriyet Senatosu 1980'de tarihsel misyonunu tamamlamıştır (Malkoç, 2020: 1198; Malkoç, 2024: 447). Bu süreçte Balıkesir'i 13 senatör temsil etmiştir. Bu çalışma, -genel hatlarıyla Cumhuriyet Senatosu hakkındaki araştırmalardan ya da biyografi incelemelerinden farklı olarak- doğrudan Balıkesir senatörlerinden Hasan Ali Türker'in Senato çatısı altındaki faaliyetlerine odaklanmaktadır.

Cumhuriyet Senatosu Balıkesir üyeliği

Cumhuriyet Senatosu'nda Balıkesir üyeliklerini Mehmet Enver Aka (AP-Adalet Partisi: 15 Ekim 1961-2 Haziran 1968), Hamdi Oğuzbeyoğlu-Süfyan Hamdi Kaan Oğuzbeyoğlu (AP: 15 Ekim 1961-7 Haziran 1964), Kadri Öztaş (AP: 15 Ekim 1961-7 Haziran 1964), Hasan Ali Türker (AP: 15 Ekim 1961-1 Aralık 1967), Mehmet Güler (AP: 7 Haziran 1964-14 Ekim 1973), Nejat Sarlıcalı (CHP-Cumhuriyet Halk Partisi: 7 Haziran 1964-12 Eylül 1980), Nuri Demirel (AP: 2 Haziran 1968-14 Ekim 1973), Cemalettin İnkaya (AP: 2 Haziran 1968-12 Ekim 1975), Hikmet Aslanoğlu (AP: 14 Ekim 1973-14 Ekim 1979), Raif Eriş (AP: 14 Ekim 1973-14 Ekim 1979), İbrahim Sıtkı Yırcalı (AP: 12 Ekim 1975-12 Eylül 1980), Cemal Örgen (AP: 14 Ekim 1979-12 Eylül 1980) ve Mithat Şükrü Çavdaroğlu (AP: 14 Ekim 1979-12 Eylül 1980) üstlenmişlerdi.

Balıkesir senatörlerinin önerge, söz alarak, sözlü veya yazılı soru gibi kategoriler açısından doğrudan ya da dolaylı içinde buldukları etkinlik sayıları, Aka 13; Oğuzbeyoğlu (Dilekçe Komisyonu üyeliği dışında etkinliği bulunmamaktadır); Öztaş 6; Türker 62; Güler 15; Sarlıcalı 148; Demirel 10; İnkaya 39; Aslanoğlu 53; Eriş 31; Yırcalı 10; Örgen 1 ve Çavdaroğlu 1 olarak sıralanabilir (tbmm.gov.tr., 24.06.2024).

150 kişilik seçilmiş senatörler kategorisine dahil bu isimlerden AP'li Mehmet Enver Aka, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığını 1963-1965 yılları arasında yürütmüştür. En yoğun faaliyet sergileyen senatör ise CHP'den Nejat Sarlıcalı olmuştur. İçlerinde en uzun süre Balıkesir senatörü kimliğini, 16 yıla yine Sarlıcalı taşımıştır (1964-1980). Zaten 1980'e kadar Sarlıcalı, Balıkesir senatörleri arasındaki tek CHP'li isim olmuştur.

AP'li Balıkesir senatörlerinden Hasan Ali Türker, Mehmet Güler, Cemalettin İnkaya, Raif Eriş, İbrahim Sıtkı Yırcalı, Cemal Örgen ve Mithat Şükrü Çavdaroğlu Balıkesir doğumludur. Balıkesir senatörleri, Cumhuriyet Senatosu'ndaki etkinlik ve çalışmaları yanında hükümette bakanlık gibi çeşitli görevler de almışlardır.

Mehmet Güler, Senato Mali ve İktisadi İşler Komisyonu başkanlığında bulunmuştur. Sıtkı Yırcalı, milletvekilliğinin ardından Cumhuriyet Senatosu Dışişleri Turizm ve Tanıtma Komisyonu Başkanı olarak görev yapmış, ayrıca TBMM Başkanvekilliği ve sonra da çeşitli bakanlıkları (Gümrük ve Tekel ve İşletmeler Bakanı, Ekonomi ve Ticaret Vekili, Sanayi Bakanı, Basın-Yayın ve Turizm Bakanı) üstlenmiştir. Çavdaroğlu, Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanı Katip Üyeliği ile Millet Meclisi Başkanlık Divanı Katip Üyeliğini üstlenmiş, Türker ise Türk Japon Parlamenterler Grubu Başkanlığını yürütmüştür (TBMM Albümü, 2010: 1692-1775; Çoker1, 1998: 127-536; Çoker2, 1999: 139-648).

Kısa hayat hikayesi / Hasan Ali Türker

1916 (10 Temmuz 1332)'da Balıkesir-Savaştepe İlçesi Pınarlı (Eğerci) köyünde doğdu. Âli Efendi ve Ayşe Hanım'ın oğludur. İlk ve ortaöğrenimini Savaştepe ve Balıkesir'de tamamlamış; 1935'te Balıkesir Lisesinden mezuniyetle Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Veteriner Fakültesine devam etmiştir (TBMM Albümü, 2010: 1707; Çoker1, 1998: 132). Buradaki öğrenciliği sırasında dikkat çektiği anlaşılmaktadır. Zira Niyazi Acun, *Yarım Ay* gazetesinde Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsünü ziyaretini haberleştirmiş; Veterinerlik fakültesi öğrencilerinden Hasan Ali Türker'in kendisiyle ilgilendiğini ve gezdirdiğini yani mihmandarlık yaptığını kaydetmişti (Acun, 1 Nisan 1938: 16-24). Türker, 10 Ekim 1939'da Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Veteriner Fakültesinden mezun olacaktı (TBMM Albümü, 2010: 1707; Çoker1, 1998: 132). Bazı efemera örnekleri (basın kartı gibi), aynı dönemde günlük yayımlanan *Türk Dili* gazetesinin yazarı/muharriri olduğunu göstermektedir (24 Haziran 2024 tarihinde erişim sağlanan Mazideki Balıkesir adlı Facebook sayfası örnek olarak verilebilir).

1 Kasım 1939'da askerlik hizmeti kapsamında Askerî Veteriner Tatbikat Okuluna giren Türker, 25 Kasım 1941'de terhis edildi. 25 Ocak 1942'de Kocaeli İl Veteriner Müdürlüğü'nde stajyer Veteriner Hekim olarak görevlendirilmiş ve Aralık 1942'de asil olarak atanmış, 21 Temmuz 1943'de Balıkesir Veterinerliğine getirilmiştir (TBMM Albümü, 2010: 1707; Çoker1, 1998: 132). Türker'in 1950 sonunda kaleme aldığı *Yeni İstanbul*'da çıkan makalesinden 1943'te bir süre Sivrihisar'da görevlendirildiği (Türker, 12 Aralık 1950: 6), 3 Temmuz 1948'de Konya Veteriner Hekimi ve 18 Haziran 1951'de Samsun Veteriner Hekimi ve Müdürü olarak görevlendirildiği anlaşılmaktadır (TBMM Albümü, 2010: 1707; Çoker1, 1998: 132). 1950 yılında "Köy Davamız" başlığı altında *Yeni İstanbul*'da çeşitli yazıları yayımlanmıştır (Türker, 20 Temmuz 1950, s.3; Türker, 12 Aralık 1950: 6). Öte yandan 1 Ocak 1952 tarihini taşıyan bir efemera örneğinde (basın kartında) Konya'daki *Yeni Meram Günlük Demokrat Gazete*'nin yazarlarından olduğu görülmektedir (agahmuzayede.com, 24.06.2024).

Meslektaş ve akademisyen Prof. Dr. Hazım Gökçen'in anlatımına göre Samsun'dan sonra Ankara'da görevlendirilen Hasan Ali Türker, oradan da Tarım Bakanlığı tarafından mesleki gelişim ve bilgi amacıyla ABD'ye gönderilmiştir (hazimgokcen.net, 24.6.2024). 1 Temmuz 1957'de Tarım Bakanlığı Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü Şube Müdürlüğüne atanan Türker, 8 Eylül 1960'da Kayseri Bölgesi Salgın Hastalıklar Uzmanı olmuştur. İki dönem Veteriner Hekimleri Derneği Başkanlığı ve Türk Veteriner Hekimler Derneği Merkez Konseyi Üyeliği/Başkanlığı görevlerini üstlenmiştir (TBMM Albümü, 2010: 1707; Çoker1, 1998: 132-133).

Türker, 1954 yılında Demokrat Parti (DP)'den milletvekili adaylığı ile siyasete adım atmış (Çoker1, 1998: 133); 1961 seçimlerinde AP'nin Balıkesir senato adayları arasında yer almıştır (Milliyet, 14 Eylül 1961: 5). Kesin seçim sonuçları doğrultusunda TBMM I. (XII.) Dönemi için 15 Ekim 1961'de

gerçekleştirilen genel seçimde AP'nin Cumhuriyet Senatosu Balıkesir üyeliğine seçilmiştir (Milliyet, 17 Ekim 1961: 1; Milliyet, 18 Ekim 1961: 5; Çoker1, 1998: 133). Cumhuriyet Senatosu'nun üçte bir yenileme sürecinde kahvehane söyleşilerinden görülebileceği gibi toplumsal tabana inerek çalışmalarını sürdüren Türker, seçimi kazanacağı beklenen isimlerdendir (Milliyet, 24 Mayıs 1964: 7; Milliyet, 26 Mayıs 1964: 7). 7 Haziran 1964 tarihli üçte bir yenileme seçiminin kesin sonuçları bu beklentiyi karşılar mahiyettedir. Türker, vefat tarihine kadar senatörlüğünü sürdürmüştür (Milliyet, 9 Haziran 1964: 1; Milliyet, 8 Haziran 1964:1; Çoker1, 1998: 133).

1965'in son günlerinde, 19 Aralık'ta Türkiye Ziraatçılar Cemiyeti tarafından basın toplantısı düzenlenerek ümitlerin toprak reformuna bağlanmaması gerektiği seslendirilmiştir. Veteriner Hekimleri Derneği Başkanı Türker de hayvancılığın ihmalinin her yıl Türkiye'ye 10 milyara; kötü taşıma koşullarının da yılda 67 milyon liralık etin heba olmasına yol açtığını belirtmiştir. Kuşkusuz böyle veriler, onun siyasi tutumu hakkında fikir veren örneklerdir (Milliyet, 20 Aralık 1965: 3).

Siyasi tutumu ve çizgisi hakkında Gökçen'in ifadeleri de yol gösterici ipuçları içermektedir. Gökçen'in anlatımıyla senatörlüğü sırasında Hayvancılık Kongresine gelmeyip otel açılış törenine katılan Parti Genel Başkanını eleştirmiştir. Bu yüzden Cumhurbaşkanı'na gönderilen Bakanlar Kurulu listesinde Tarım Bakanı olarak yer alırken adı listeden çıkarılmıştı. Yine Gökçen'in aktarımıyla -ve Senato'daki çalışmalarından da rahatlıkla izlenebileceği üzere- hayvancılığın, Türkiye'nin kalkınması ve sanayileşmesinde önemli konuma sahip olduğunu savunmuştur. Ek olarak hayvansal ürünlerde üretim ve tüketim dengesinin sağlanmasının halkın sağlıklı beslenmesine olumlu katkısını sürekli vurgulamış; hayvancılıktaki verim artışının iyi düzenlenmiş sosyal politika ile desteklenmesi halinde ulusal refahın artacağına inanmıştır.

Gökçen mesleki perspektifiyle Senato'daki -tutanakların da büyük ölçüde doğruladığı- etkinliklerden birkaç örnek vermişti:

“Senato Üyesi olarak verdiği bir yasa teklifi ile Veteriner Hekimlerine maaşlarına ilave olarak 1000 TL tazminat ödenmesini sağladı. Böylece ilçede Veteriner Hekimi Kaymakamdan, ilde Veteriner Müdürü Validen daha fazla maaş alır duruma geldi... 1963 yılında çıkarılan Tübitak Yasasının Cumhuriyet Senatosunda görüşülmesi sırasında verdiği bir önerenin kabul edilmesi ile taslakta yer almayan Veterinerlik ve Hayvancılık Grubunun Tübitak bünyesinde kurulmasını sağlamasıdır.... Senato Üyeliği sırasında Kars'ta ve İzmir'de Veteriner Fakültesi kurulması için yasa teklifi vermiştir. Samsun'da bir Aygır Deposunun, Ankara'da da Şap Enstitüsünün kurulması konusunda çok büyük çabaları olmuştur” (hazim gokcen.net, 24.6.2024).

Senato'da Malî ve İktisadî İşler Komisyonu üyeliğinde bulunan ve Fransızca bilen Türker, 3 Mart 1966'da Avrupa Konseyi İstişari Meclisinin Berlin'deki sağlık konusunda uzman parlamenterler toplantısına katılmıştır. Genel Kurul'da değişik konularda konuşmalar yapan Balıkesir üyesi, 1 Aralık 1967'de Ankara'da vefat etti ve Cebeci'de Asrî Mezarlıkta toprağa verildi.

1941'de evlenen ve iki çocuk sahibi olan (Çoker1, 1998: 133) Hasan Ali Türker'in makaleleri dışındaki başlıca eserleri şöyle sıralanabilir:

Hayvan Sağlık Bilgisi, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1944 (Farklı baskıları ilerleyen yıllarda yapılmıştır).
Beş Yıllık Kalkınma Planı Kanun Tasarısı Senatoda Görüşülürken Türk Veteriner Hekimleri Derneği Başkanı Balıkesir Senatörü Hasan Ali Türker'in Cumhuriyet Senatosunda Yaptığı Konuşma, Türk Veteriner Hekimleri Derneği, Ankara 1963.

Köy Kalkınması, Türk Veteriner Hekimleri Derneği, Ankara 1964.

Türklerde Atçılık Dün Bugün, Türkiye Jokey Klubü Yayınları, Ankara 1971 (Kitabın yazarı olarak Veteriner Hekim Hasan Ali Türker gösterilmektedir. Ayrıca “Türk Atçılık ve Yarışçılığı hakkında Sayın Türker'in anılarını kapsayan bu eserin atçı ve yarış sever topluma yararlı olacağı kanısında olduğumuzu arz eder, Merhumu rahmetle anarız. Türkiye Jokey Klubü” notu düşülmüştü).

Türker'in Senato'daki faaliyetleri

Hasan Ali Türker (1916-1967), Balıkesir doğumlu senatörler arasında Cumhuriyet Senatosu'nda en yoğun etkinlik sergileyendi. Söz alarak, demeç ve söylevlerle, görüşme önergesi, önerge ve teklif sunarak, yazılı sorularla doğrudan ya da dolaylı toplam 62 etkinlik içinde bulunmuştu. Bu etkinlik sayısı, Cumhuriyet Senatosu düzleminde yadsınamayacak bir çalışma performansını ifade etmektedir.

Senatörlüğüne denk düşen dönemin hükümetleri ise İnönü koalisyon hükümetleri (1961-1962 Bağımsızlar ve AP; 1962-1963 YTP/Yeni Türkiye Partisi, CKMP/Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Bağımsızlar; 1963-1965 Bağımsızlar ile azınlık hükümeti), Suat Hayri Ürgüplü koalisyon hükümeti (1965-Bağımsızlar, AP, YTP, CKMP, MP/Millet Partisi) ve Demirel hükümetleri (1965-1971) olarak sıralanabilir.

Yasa teklifleri

1. Hayvan sağlık zabıtası kanun teklifi-Eylül 1963.
2. Yem maddeleri Kanunu hakkında-Aralık 1963.
3. Hayvan sağlık zabıtası kanun teklifi-Nisan 1966.
4. Tarım Bakanlığı'nda çalışan veteriner hekimlere ödenek verilmesine dair-Ocak 1967.
5. Karma yemlerin imal ve satışını düzenleyen kanun teklifi-Nisan 1967.
6. Tarım Bakanlığı'nda çalışan hayvan sağlığı memurlarına ödenek verilmesine dair-Temmuz 1967.
7. Tarım Bakanlığında veteriner hekimlere ödenek verilmesine dair 883 sayılı Kanunun 1. maddesinin tadili hakkında-Temmuz 1967 (tbmm.gov.tr, 24.06.2024).

Senato görüşmeleri / çalışmaları

Balıkesir üyesi Hasan Ali Türker'in Cumhuriyet Senatosu'nda doğrudan ya da dolaylı dahil olduğu çalışma ve etkinlikler kuşkusuz onun toplumsal gelişmelere/sorunlara nasıl yaklaştığı, politik tutum ve vizyonu hakkında bariz bir çerçeve ortaya çıkarmaktadır. Üstelik bazı çalışma ve etkinliklerin sadece başlıkları bile gerek etkinlik süreci gerekse onun yaklaşımı hakkında doğrudan fikir vermektedir. Bununla birlikte genel görüşmeler, bütçe görüşmeleri, yasa teklifleri ya da benzeri, diğerlerine göre daha öncelikli kabul edilebilecek çalışma düzlemlerindeki etkinlik, konuşma ve açıklamaları onun vizyon, tutum ve düşünce yapısına yönelik daha somut/kesin bir tabloya ulaşmayı sağlamaktadır.

Tablo 1: Hasan Ali Türker'in Cumhuriyet Senatosu'ndaki faaliyetleri

1962	1. Doğu illerindeki kıtlık durumunu incelemek üzere seçilen Komisyonun raporu hakkında konuşması. 2. DİE'nin görev, yetki ve kuruluşu hakkında Millet Meclisince kabul olunan kanun tasarısı ve Geçici Komisyon raporu münasebetiyle konuşması.
1963	1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı hakkında. 2. Tarım Bakanlığı 1963 yılı Bütçe kanunu tasarısı münasebetiyle. 3. Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve eklemelere yönelik 4598 sayılı Kanunun 4. maddesinin tadili hakkında. 4. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, özel idare ve belediyeler teşkilâtında çalışan sağlık memuru, hemşire ve ebelerin maaş intibak dereceleri hakkında kanun teklifine yönelik. 5. Kış ve yağmurların husule getirdiği tahribat ve zarar görenlere yardım yapılması hakkındaki demeç. 6. Ege ve Atatürk üniversitelerine bağlı bir Veteriner Fakültesi açılmasına dair. 7. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu kurulması hakkındaki kanun tasarısına dair. 8. Maden Kanununun bazı maddelerinin düzenlenmesine dair. 9. Manyas'taki şap hastalığı hakkında sorusu.

1964	1. Vakıflar Genel Müdürlüğü yıllık bütçesi münasebetiyle. 2. Ticaret Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle. 3. Kaymakam bulunmayan ilçelere dair sorusu. 4. Ziraat yüksek mühendisi ve veteriner hekim bulunmayan ilçelere dair sorusu. 5. Sıhhi köylü meskenlerine dair sorusu 6. 4753 sayılı Kanun gereğince dağıtılan arazi miktarına dair sorusu 7. Toplum ve köy kalkınmasında izlenecek politika hakkında bir genel görüşme açılması önergesi. 8. İzmir Valiliğince, Esnaf Kefalet Kooperatifleri İstişari Kongresi toplantılarına müsaade edilmemesinin anlaşılacağı ve bunun açıklanmasına dair demeç. 9. 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun bazı madde ve fıkralarının yeniden düzenlenmesine dair. 10. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilâtında çalışan, özel konumdaki yer ve hizmetlerde görevlendirilen sağlık personeline dair kanun tasarısı. 11. Ziraat işçilerinin ücret ve sosyal yardıma muhtaç oldukları ve Hükümetin acil tedbirler alması gerektiğine dair demeci. 12. Ertuğrul Bucağından geçen tarihî şosenin ikmaline dair soru önergesi.
1965	1. Zeytinyağı fiyatlarına dair Başbakana yazılı sorusu. 2. Ticaret Bakanlığı Bütçesi 3. Tarım Bakanlığı Bütçesi 4. Milli Savunma Bakanlığı Bütçesi 5. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesi 6. TBMM Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu raporu hakkında 7. «Rehabilitasyon» tesislerine verilecek döner sermaye hakkındaki 209 sayılı Kanuna maddeler eklenmesine dair. 8. Silahlı Kuvvetlerde görevli muvazzaf tabip, diş tabibi ve eczacılara tazminat verilmesi hakkında kanun tasarısına dair. 9. Orman Kanununa geçici madde eklenmesi tasarısı hakkında 10. Halk Bankası ve Halk Sandıkları hakkındaki Kanunun 6854 sayılı Kanunla değiştirilen bazı madde ve fıkralarının (1. md ve 2. md-a) değiştirilmesi hakkındaki Kanuna yönelik.
1966	1. Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi 2. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi 3. Ticaret Bakanlığı Bütçesi 4. Tarım Bakanlığı Bütçesi 5. Ulaştırma Bakanlığı Bütçesi 6. Türk Silahlı Kuvvetleri Personel kanunu tasarısı hakkında.
1967	1. Kuyugediği mevkiinde seller dolayısıyla meydana çıkan linyit kömürü yataklarına dair soru önergesi 2. Orman içi artıklarından faydalanmak üzere Dursunbey’de kontralit fabrikası kurulmasına dair soru önergesi 3. Emekli Sandığı Kanununun 32. maddesine 6842 sayılı Kanunla eklenen (g) fıkrasının değiştirilmesine dair kanun tasarısı 4. Tarım Bakanlığı teşkilâtında çalışan veteriner hekimlere ödenek verilmesine dair kanun tasarısı münasebetiyle 5. İkinci Beş Yıllık (1968-1972) Kalkınma Planı münasebetiyle 6. Hacettepe Üniversitesi kurulması tasarısı hakkında. 7. 444 sayılı Kanunun 1. ve 2. maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklifinin Malî ve İktisadi İşler ve Bütçe ve Plân komisyonlarından seçilecek Geçici Komisyonda görüşülmesine dair. 8. Vakıflar Genel Müdürlüğü görev ve kuruluşu hakkındaki Kanun ile Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanununun bazı maddelerinin ve Ereğli kömür havzasındaki ocakların Devletçe işletilmesi hakkındaki 3867 sayılı Kanunun düzenlenmesi, Tasarruf bonoları kanun tasarısının kurulan Geçici Komisyonda görüşülmesi hakkında.

Kaynak: (tbmm.gov.tr, 24.06.2024)

1962

Hasan Ali Türker, sene başında Doğu illerindeki kıtlık durumunu araştırarak beş kişilik Senato heyetine 106 oyla üye olarak seçilmiştir (CSTD, 11.1.1962: 322,330). Hazırladıkları rapora yönelik Genel Kurul’daki görüşmeler sırasında bizzat değerlendirmelerde bulunmuş; Doğu’daki kıtlık sorunu karşısında asıl çözümü köylüyü gerçek ve tam anlamıyla verimli, çalışır konuma getirmekte görmüştür. Ona göre “Kaderi sadece tabiatın müsaid olduğu verimlere bağladığımız müddetçe her sene yardıma muhtaç bölgemiz çıkacaktır”. Ayrıca hayvancılıkta 70 milyon üstünde hayvan sayısını Türkiye için az bulmadığını; bununla birlikte sektörlere olumlu etkisini artırmak gerektiğini seslendirmiştir. Onun

analizinde hayvancılığın en önemli engeli salgın hayvan hastalıklarıydı ki Türkiye’de başlıca 33 hayvan hastalığının tehdit durumunda bulunduğunu belirtmişti (CSTD, 28.2.1962: 99-101). Türker, büyük resmin görülmesini yani bütün ülke sorunlarını gözetmeyi savunuyordu ki ona göre yalnız Doğu illeri için değil, bütün memleketi ilgilendiren tedbirlere başvurmak zorunluydu (CSTD, 28.2.1962: 99,101; CSTD, 1.3.1962: 116-117).

Aynı yıl içinde Devlet İstatistik Enstitüsü’nün (DİE) yapılandırılması sürecinde ekonomik açıdan doğrudan hayvancılığın metinlerde yer almamasını eleştirmiştir. Mualla Akarca da hassasiyetle hayvancılığın önemine binaen ifade edilenlere katıldığını söylemekle beraber tarım kelimesinin bilimsel açıdan zootekni yani hayvancılığı kapsadığını aktarmıştır. Hayvancılık ifadesinin kullanılmasının detaylandırmayı içerecek şekilde çeşitli sorunlar yaratacağını anlatmıştır (CSTD, 3.5.1962: 614-615; Malkoç, 2024: 456)

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı görüşmelerinde bazı ürünlerin üretim hacimlerini dış dünya ile karşılaştırarak Türkiye’nin yonca dışında düşük üretim seviyelerinde bulunduğunu belirlemiştir. Hayvancılıkta geri kalındığının, mera kalmadığının ve nüfus başına et oranının düşüklüğünün altını çizmiştir. Başlıca sorunlar olarak hayvan hastalıklarını, ıslah ve üretim meselelerini, hayvan ve mahsullerinin değer fiyatıyla pazarlanamamasını hatırlatmıştır (CSTD, 9.11.1962: 195-216).

Görüşmeler sırasında çizdiği genel tablodan hareketle hayvancılığın ve geliştirilmesinin ön plana alınması beklentisini ortaya koymuş ve önergeler sunarak konu hakkında aktif çaba sergilemiştir. Bu bağlamda gereken yatırım ayrılmadığı için planın geri verilmesi ve tarım sektörüne asgari %20’nin üstünde pay ayırarak şekilde planın düzenlenmesini içeren önergeler sunmuştur. Onun ülkenin %70’inin köylü olduğu ve bir sanayi düzeninin mevcut olmadığı temel yaklaşımı “Gerek verim itibariyle, gerekse sanayi sahasına intikal ettirmek suretiyle bilhassa bizde, küçük sanayi bakımından geniş köy toplumunun kalkınması bakımından ziraatle ilgili sanatlar üzerinde mutlaka durulması lüzumunu geniş ölçüde ele almak icabediyor” cümlelerinde anlamını buluyordu. Tarım Bakanı Mehmet İzmen’in konuşması ve hesabı dolaylı kalemle birlikte planda tarımın payını %20’ye yakın seviyeye çıkarıyordu. Bu ve benzer yaklaşımların da etkisiyle önergeleri kabul edilmeyecekti (CSTD, 10.11.1962: 252-298). Buna karşılık Tarım Bakanlığı’nın 1963 Bütçe görüşmeleri sırasında Bakan İzmen’e “beş yıllık plânda hayvancılık yatırımı olarak 80 milyon lira gösteriliyordu. Bir tenkis yapılarak bu 65 milyona ve ikinci bir tenkis yaparak da 20 milyona indirildi. Bununla memleketin hayvancılık projesi gerçekleştirilebilecek midir?” sorusunu yöneltmişti (CSTD, 5.2.1963: 420).

1963

Hasan Ali Türker, Tarım Bakanlığı bütçe görüşmelerinde AP Senato Grubu adına görüş bildirmiş; ülke topraklarının asırlarca işlenmiş ve aşınmış olduğunu vurgulamıştır. Gübrenememiş, sulanmamış ve gerekli teknik yöntemlerin yeterince kullanılmamasına bağlı olarak topraktan verim elde edilemediğini değerlendirmiştir.

1945 tarihli 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun zirai reform gerçekleştirmekten çok uzak olduğunu, köy çocuklarının eğitilmesi gereğini seslendirmiş; sulama sorunu ve haşereyle mücadele üzerinde durmuştur. Ormancılığın zayıfladığını kaydetmiş; ormancılık sorunlarını sıralamış; ağaçlandırmanın önemini belirtmiştir. Plânlı ve programlı hayvancılığın milli gelirin artmasında güçlü faktör olacağını savunmuştur. Daha önce Senato’daki değerlendirmelerini tekrarlayarak hastalık, yem, mera sorunlarını; hayvancılık bütçe payının artırılması gerektiğini ve Tarım Bakanlığının kurumsal yapısının reforme edilmesi zorunluluğunu ısrarla dile getirmiştir (CSTD, 5.2.1963: 378-420).

“Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkında 4598 sayılı Kanunun 4. maddesinin tadili hakkındaki kanun teklifinin Millet Meclisince reddolunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Bütçe Komisyonu raporu münasebetiyle” Senato’da yaşanan tartışmalarda kanunun düşük kadrolu memurlara haklarını vermeyi amaçlayan yani kadrosuzluk nedeniyle terfi alamayan memurların sorunlarını çözen bir düzenleme olduğunu bir maaş artışı, ekleme ya da başka bir niteliği olmadığını belirtmiştir.

Personel Kanunu hakkında da düşüncelerini aktarıırken genel hatlarıyla memur haklarıyla maaşlarının iyileştirilmesi yönünde görüş bildirmiştir (CSTD, 14.2.1963: 64-65). Nitekim aynı gün “Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı merkez ve taşra teşkilât ve müesseseleriyle özel idare ve belediyeler teşkilâtında çalışan sağlık memuru, hemşire ve ebelerin maaş intibak dereceleri hakkında” Senato’da değerlendirilen düzenlemeyle ilgili “aynı personelin iki mektep mezunları arasındaki farkı ortadan kaldırmaktır. Halbuki hayvan sağlık memurları arasında böyle bir fark yoktur. Aynı mektepten mezun olmuş insanlardır” sözleriyle yanlış bir algıyı düzeltmeye çalışmıştır. Hayvan sağlık memurlarının da kadrosuzluk yüzünden terfi edemediklerini bu yüzden Senato’ya bir kanun geleceğini hatırlatmıştır. Nihayet sağlık ve hayvan sağlığı alanında çalışanlar lehine düzeltmeler istemiştir (CSTD, 14.2.1963: 76).

Ege ve Atatürk üniversitelerinde veterinerlik fakültesi açılmasına yönelik sözlü sorusunu 18 Haziran’da cevaplandırılan Milli Eğitim Bakanı İbrahim Öktem, bu üniversitelerde veterinerlik fakültesinin açılmasına olumlu yaklaştığını, Ege Üniversitesi Senatosu’nun buna öncelik vermemesi nedeniyle Atatürk Üniversitesinde daha önce açılmasının muhtemel olduğunu anlatmıştır. Türker ise konuşmasında Türkiye’de bir veteriner hekime 75.000 hayvanın muayene, kontrol ve tedavisinin düştüğünü söyleyerek yeni veteriner fakülteleri açılmasının zorunluluğunu kanıtlamıştır (CSTD, 18.6.1963: 597-599; CSTD, 20.8.1963: 828).

1964

Ticaret Bakanlığı bütçesi görüşmelerinde, bakanlığın ülke ekonomisi üzerinde büyük rolü olduğuna inandığını belirterek söz almıştı. Öncelikle var olan zihniyet ve çalışmayla Ticaret Bakanlığı’nın Türkiye’nin “istediği gerçeklere” karşılık veremeyeceğini ileri sürmüştür. Zeytinyağı ve canlı hayvan ihracının hangi şartlarda gerçekleştirildiğini incelemiştir. Üreticinin yeterince kar sağlayamadığını vurgulayarak zeytinyağı kazancında mevcut soru işaretlerini sıralamıştır. Ayrıca canlı hayvandan zarar edildiğini ve tatlı su balıkçılığının perişan durumda bulunduğunu aktarmıştır. Doğu’da kaçakçılığa karşı Açık Pazar çözümünü önermiştir. Ziraat Bankasının hayvancılık açısından kredi potansiyelini ve dağıtılan kredileri verimlilik açısından sorgulamıştır (CSTD, 6.2.1964: 612-635).

Tarım Bakanlığı bütçe görüşmeleri sırasında söz alarak bakanlığın kadro ve gelir açısından problemleri olduğunu, bunun verimsizliğe yol açtığını belirtmiştir. Söylemleriyle 75 milyon hayvanla 850 veterinerin ilgilendiğini hatırlatarak tek veteriner fakültesi yanında yetersiz veteriner hekim yetiştirilmesine yoğunlaşmıştır. Küçük kuzu kesiminin zararları ve bütçelerde hayvancılığa ayrılan payın yükseltilmesi hakkında uyarılarda bulunmuştur (CSTD, 7.2.1964: 768-769).

Türker, 27 Şubat’ta üç yazılı soru önergesi vererek Kaymakam, ziraat yüksek mühendisi, veteriner hekim, Hükümet tabibi bulunmayan ilçeleri, sırasıyla İçişleri, Tarım, Sağlık ve Sosyal Bakanlıklarından sormuştur. Tarım Bakanlığının 6 Mart tarihli yazısı, 14 sayfalık uzun bir liste halinde Senato gündemine 10 Mart günü gelmiş ve 6 ilçede ziraat yüksek mühendisi bulunduğu 564 ilçede bulunmadığı; 254 ilçede veteriner hekim bulunurken 316 ilçede olmadığı bildirilmiştir. Sağlık ve Sosyal Bakanlığı cevabını 17 Mart’ta vermiş; hiç tabip bulunmayan 58 ilçeyle tabip bulunup Hükümet tabibi bulunmayan 68 ilçeyi listelemiştir. İçişleri Bakanlığının herhangi bir karşılığı olmamıştır (CSTD, 27.2.1964: 102; CSTD, 10.3.1964: 204-217; CSTD, 17.3.1964: 484-525).

Bu üç yazılı soru önergesi ardından 5 Mart’ta kaç köyde ve ne miktarda sıhhi köylü meskenlerinin yapıldığını sormuştu. Bir ay kadar sonra, 9 Nisan’da İmar ve İskan Bakanlığınca “1963 yılı sonuna kadar 2 123 köyde 29 091 köylü meskeni yaptırıldı” cevabı verilmiştir (CSTD, 5.3.1964: 122; CSTD, 9.4.1964: 772). Ardından 4753 sayılı Kanun gereğince dağıtılan arazi sayısına/miktarına yönelik yazılı soru önergesi gelmişti. 7 Mart tarihini taşıyan önergeye bakanlık 31 Mart tarihli yazıyla karşılık vermiştir. Yasanın 5.459 köyde uygulandığı ve 360.761 yerli ailenin kanun hükümlerine uygun 18.078.240 dönüm araziyle topraklandırıldığı; 1950-1963 yılları arasında köylerin tüzel kişilikleri adına 20.651.549 dönüm orta malı mera tahsis olunduğu belirtilmiştir (CSTD, 11.3.1964: 222; CSTD, 2.4.1964: 680-681).

Şubat sonlarından itibaren verdiği soru önergeleri adeta hazırlık niteliğindedi. Nitekim bunların ardından dokuz senatörle birlikte 40.000'in üstünde köy ve taşrada 20 milyondan fazla nüfus bulunduğu; köyden şehirlere göç gerçeğinden de hareketle toplum ve köy kalkınmasında izlenecek politika hakkında genel görüşme açılmasını istemişlerdi ki Köy İşleri Bakanı Lebit Yurdoğlu talebi olumlu karşılamıştır. Bu kapsamda köylerin adeta anatomisi incelenecekti. Nitekim bizzat Türker'in sözleriyle "Köylerimizin: %29'u yamaçlarda, %23,4'ü eteklerde, %18,7'si ovalarda, %15,8'i sırtlarda, %10,7'si vadilerde kurulmuştur... %14,4'ü orman içindedir. %20,4'ü orman kenarındadır. %58,8'i orman dışındadır... %65,8'i yani 11,4 milyon köylü su kenarlarından uzaktır. %1,7'si deniz kenarındadır. %1,6'sı göl kenarındadır. %30,9'u ırmak, çay, nehir ve dere kenarındadır... %71,9'u topludur. %17,9'u tam dağımıktır. %11,6'sı az dağımıktır." Köylerin yol bilgileri, evlerle ev çatılarının/damlarının yapı malzemeleri, okul, kooperatif, tarım aracı mevcutlarının yanında köylerin geçim kaynaklarını da sıralamıştır. Ziraata mühendisi, sağlık personeli, eğitimci kadroların istatistikleri ihmal edilmemiştir.

Türker, köy kalkınmasında başvurulabilecek öğelerle aşılması öngörülen sorunları sıralamış, nihayet 4 Kasım 1963'te açılacağı ilan edilen Birinci Köy Kalkınma Kongresinin neden yapılmadığını sormuştu. Senatörlerin konuşmaları ardından Köy İşleri Bakanı Lebit Yurdoğlu, yapıcı ve yol gösterici eleştirilerden, katkılardan dolayı teşekkür etmiş; bazı değerlendirmeleri doğru ve olumlu karşılarken kendi görüşü doğrultusunda bir kısmını cevaplandırmıştır. Bakanlığın mevzuatı ve kuruluşundan sonraki çalışmaları hakkında bilgi aktarmıştır. Yöntem olarak "köy kalkınması yukardan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya bir kalkınmadır. Köyün kendi meselelerini çöze, çöze yukarıya doğru kalkınması. O halde benim Bakanlığım yukardan aşağıya değil aşağıdan yukarıya meseleleri getiren, ihtiyaçlara cevap veren ve köyün ihtiyaçlarını Hükümet içinde gören, takibeden [takip eden] çözümler arı[a]yan bir Bakanlıktır" dedikten sonra bunu planlama, planlı kalkınmayla bağdaştırmanın yolunu bulmaları gerektiğini dile getirmiştir (CSTD, 24.3.1964: 557-559; CSTD, 2.4.1964: 672-678; CSTD, 9.4.1964: 748-772; CSTD, 10.4.1964: 781-794).

Yıl ortalarında Gelir Vergisi Kanununun bazı madde ve fıkralarının değiştirilmesi, çeşitli hükümlerin eklenmesi tartışılırken kırsaldaki bir takım vergilerle hayvancılığa getirilen vergilerin fazla ve yararsız, uygulamasını da ağır bulduğunu açıklamıştır (CSTD, 12.5.1964: 627).

Hemen aynı dönemde "hususiyet arz eden yer ve hizmetlerde görevlendirilen" sağlık personeline yönelik yasal düzenlemeyi desteklerken veterinerliğin insan sağlığı açısından önemini, "... hayvanlardan insanlara geçen hastalıklar vardır ki bunlar vaktiyle mücadelesi yapıp, önlenmezse ne kadar gayret edilirse edilsin, bunu doktorlar önli[e]yemezler. Meselâ bank. Eğer hayvanlar üzerinde tedavisi yapıp önlenmezse insanlarda bunun tedavisi çok zordur." vurgusuyla hatırlatmıştı (CSTD, 14.5.1964: 711-712). Yaz ortasında ise ziraat işçilerinden muhtaç olanlara yardım edilmesi talebinde bulunmuştur (CSTD, 15.7.1964: 474).

1965

Sene başında Ticaret Bakanlığı bütçesi görüşmelerinde söz alarak Su Ürünleri Müdürlüğü'nün ne gibi çalışmalar yaptığını sormuştu. Aynı konuşmada Et ve Balık Kurumuna yapılan Genel Müdür atamasını eleştirmiş, kurumun verimsiz çalıştığını ve işlevsizleştiğini ileri sürmüştür (CSTD, 30.1.1965: 672-673).

O günlerde Tarım Bakanlığı bütçesi Senato gündemine alındığında ise AP Senato Grubu adına görüş ve beklentilerini paylaşmıştır. Odaklandığı konulardan biri, Tarım Bakanlığında Bakanlar Kurulu kararıyla Teşkilat Proje Grubu kurulduğu ve açıklanmayan gizli rapor hazırlandığı yönündeydi. Bakanlığın yeniden örgütlenmesi/organizasyon oluşturması gereğini de belirtmiştir. Bakanlık teknik personeli ile bütçesinin yetersizliği yanında Toprak-Su Genel Müdürlüğü'nün bakanlıktan ayırılmasını eleştirmiştir. Öte yandan önceki yıllarda ortaya koyduğu eleştiri ve değerlendirmelerini yinelemekten geri durmamıştır.

Orman sorununu hemen her yönüyle işlerken yerli koyunların bir kısmının (5.000 adet) merinosa çevrilmesini önermiştir. Türker'e göre bu dönüşüm ülkenin yünlü dokuma üretimine ciddi katkı sunacaktı. Topraksız köylünün toprak sahibi yapılmasından yana olduklarını; bunu da zirai reformun bir unsuru anladıklarını açıklamıştır (CSTD, 31.1.1965: 806-852). Mayıs ayında artık Ürgüplü hükümeti

kurulduğunda yeniden Tarım Bakanlığı Bütçesi hakkında ama bu kez söz alarak aslında ilk konuşmasına yakın kısa bir açıklama yapacaktı (CSTD, 10.5.1965: 499-500).

Yine AP Grubu adına Türkiye Zirai Donatım Kurumu, Atatürk Orman Çiftliği, Yem Sanayii Türk Anonim Şirketi, Kauçuk Sanayii Türk Anonim Şirketi, Kuzu Yetiştirme ve Ticareti Limited Şirketi, Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi üzerinden İktisadi Devlet Teşekküllerine (İDT: KİT) yönelik Karma Komisyonun raporu hakkında görüş bildirmiştir.

Zirai Donatım Kurumu'nun önemini işlemiş; bütçe ve teknolojisinin; çiftçiye yardımlarının artırılmasını istemiştir. Atatürk Orman Çiftliği'nin akademik-bilimsel açıdan desteklenmesini önermiştir.

Yem Sanayii Türk Anonim Şirketinin bilimsel araştırma merkezlerine sahip olması gereğine ve yem maddeleri kanununun hazırlanmasına işaret etmiştir. Kauçuk konusunda yanlış planlamaları örnekleyen Türker, erken kuzu kesimiyle zararlarını da tekrarlamıştır. Şeker üretiminde alan kısıtlamasının kaldırılarak fabrikaların tam kapasite çalışmaları ve şeker vergisinin biraz düşürülmesi üzerinde durmuştur (CSTD, 8.6.1965: 436-440).

“Bilhassa tıp grubu [gurubu] içinde, bizi kendimizi tıptan ayrı tutmayız ve bütün dünya da tutmamıştır, tıbbın babası veteriner hekimliktir” diyen Türker, yaz aylarında Silahlı Kuvvetlerin sağlık çalışanlarıyla eczacılara tazminat verilmesi hakkındaki yasa tasarısına destek istemiştir (CSTD, 1.7.1965: 591-592). Orman Kanunu'na ekleme konusunda “Ormanla kültür arazisi bugün Türkiye’de ayrılmamış durumdadır. Binaenaleyh bu kanunla beraber kültür arazisinin bilhassa tespitinde kolaylık göstermek ve bunun için öncelikle orman bölgesinden başlanmasını temenni etmekteyim” diyecekti (CSTD, 15.7.1965: 534). Halk Bankası-Halk Sandıklarına yönelik yasa tasarısı değerlendirilirken bankanın küçük esnafa katkısından hareketle olumlu yaklaşılmasını beklemiştir (CSTD, 16.7.1965: 601).

1966

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesi münasebetiyle söz almış; İran ve bazı Arap ülkelerinde özellikle İran’da eltor tipi hızlı yayılan kolera salgını olduğunu; Bakandan, kolera için Doğu, Güney-Doğu, İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi büyük şehirlerde alınan tedbirler ve aşı üretimi olanağı veya tedavi yöntemleri hazırlıkları hakkında bilgi istemiştir. Balıkesir bölgesindeki sağlık merkezi ve personel yetersizliğini üzerinde durmuş; bu bağlamda Balıkesir merkezinde Hükümet tabibinin olmadığını tırnak içine almıştır (CSTD, 5.2.1966: 620).

Ticaret Bakanlığı bütçesi görüşmelerinde de söz istemişti. Ziraat Bankasının kredilerinin kontrolsüzlüğünü gündeme taşımıştır. Köylünün kredi sorunlarının çözülmesi gereğini vurgulamıştır. Sınır bölgelerinde kaçakçılık ve özellikle hayvan kaçakçılığı üzerinde durmuş; önlemek için yeniden Açık Pazar yöntemini önermiştir (CSTD, 5.2.1966: 583-584).

Tarım Bakanlığı bütçesi tartışılırken “Dâva belli, bu memleketin açlık ve tokluk dâvası, geçim dâvası, ilerleme dâvası, ziraat, sanayi münakaşasından ziyade, ziraatı inkişaf ettirip badema sanayie geçip veyahut [veyahut] ziraat kaynakları ile memleketin kalkınmasını sağlamak dâvası” sözleriyle yaklaşımını ortaya koymuştur. Çiftçi Mallarını Koruma Kanununun çıkarılmasında fayda gördüğünü, Şap Enstitüsü’nün güçlendirilmesiyle Türkiye’nin şaptan temizlenmesine gayret edilmesini istemiştir. Hayvan ıslahındaki başarının çiftçiye aktarılamadığını da kaydetmiştir (CSTD, 6.2.1966: 63-65).

Ulaştırma Bakanlığı bütçesinin görüşmelerinde et fiyatları üstünde durmuş; Ankara ve İstanbul’a canlı hayvan nakliyatının üreticiye kazanç olarak dönmediğini ileri sürmüştür. Mağduriyetleri bağlamında tazminat alamayan Demiryolu çalışanlarını ve turizm açısından gelişen Balıkesir’in ulaşım sorunlarını da (demiryolu, kara ve deniz ulaşımı) gündeme getirmiştir (CSTD, 7.2.1966: 120-122).

Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanunu tasarısında özel haklardan/hükümlerden veterinerlerin de yararlanmasını istemiştir (CSTD, 4.3.1966: 733-734).

1967

Yıl ortalarında Tarım Bakanlığında çalışan veteriner hekimlere ödenek verilmesine dair kanun tasarısı için destek isteyen Türker (CSTD, 15.6.1967: 484), İkinci Beş Yıllık (1968-1972) Kalkınma Plânı'nı hayvancılık, hayvan hastalıklarının yol açtığı zararlar, süt üretimi, yem konusu, meraların ıslahı ekseninde değerlendirmiş; bunların ayrı birimler yerine bir merkezde toplanarak koordinasyonu güçlü bir çalışmayla aşama sağlanabileceğini savunmuştur (CSTD, 20.6.1967: 245-249).

Yıl içinde önemli bir çabayı, Hacettepe Üniversitesinin kurulmasını destekleyerek sergileyecekti (CSTD, 4.7.1967: 157).

Sonuç ve öneriler

Türkiye'de Cumhuriyet Senatosu ve özellikle senatörler ile faaliyetlerine yönelik yeterli düzeyde çalışma üretildiğini söylemek güçtür. Oysa gölgede kalan Cumhuriyet Senatosu'ndaki çalışmalarla senatörlerin siyasi profil ve faaliyetlerinin, sonraki dönem ya da dönemlerin (dolayısıyla bugünün de) anlaşılması ve değerlendirilmesi açısından önemli unsurlar/faktörler arasında yer aldığı rahatlıkla değerlendirilebilir. Öte yandan Senato ve senatörler üzerinde yapılan çalışmaların, ilerleyen yıllarda yaşananların (ya da yaşanacakların) nedenlerine ilişkin birtakım soruları da açığa çıkaracağı göz ardı edilmemelidir. Üstelik Senato'nun Millet Meclisi'ne göre üniversite mezunu yani bir ölçüde daha donanımlı siyasi profillerden oluştuğu ve sorunlara uygulanabilir, ciddi çözümler ürettikleri -tutanaklara bakıldığında rahatlıkla anlaşılıyor- gözetilirse mevcut bu potansiyele rağmen zaman içinde Türkiye'de yaşanan kamplaşma ile şiddet içeren gelişmelerin engellenememesi ve ülkede beklenen kalkınmanın sağlanamaması şüphesiz üzerinde durulması ve tartışılması gereken bir konudur.

Hasan Ali Türker ise mesleğinin etkisiyle dönemin şartlarında ülkenin kalkınmasını savunan, bunun için yöntem öneren, ülkenin mevcut dinamiklerini harekete geçirmeyi düşünen bir siyasi figür örneğidir. Türker, söz alarak, demeç ya da söylevlerle veya sözlü-yazılı sorularıyla Senato'daki etkinliklerini sergilemiştir. Bunların yanında yasa teklifleri vermiş; veteriner hekim kimliğiyle öncü ve kalıcı girişimlerin altına imza atmıştı. Senato'da veterinerlik mesleği, sağlık sorunları ve sağlık personeli, tarım ve hayvancılığın kalkınmada rolü üzerinde durmuş; özellikle mağduriyetleri seslendirerek mağdurları savunmuştu. Bu bağlamda mesleki açıdan veteriner hekim ve hayvan sağlığı çalışanlarıyla sınırlı kalmamış; memurlardan işçilere kadar mağduriyetleri seslendirmeye, şartlarının iyileştirilmesine öncelik vermişti. Halka dokunmayı başarabilen siyasetçilerden/senatörlerdendi. Zaten Türker'in meslek ve politika yaşamında sosyal faaliyetleri ile tanındığı anlaşılmaktadır ki bunun şaşırtıcı olmadığı rahatlıkla söylenebilir.

Ülke-bölge sorunlarına yönelik çözüm arayışında olmuş; çözümlerinde de (her türlü) mağduriyetlere öncelik vermişti. Yolların durumu ya da zeytinyağı fiyatları gibi taşranın sorunlarıyla ilgilenmiş; halka dokunan uygulamaları talep ve takip etmişti. İzmir valisinin uygulamalarından Balıkesir'in turizm ve ulaşım sorunlarına kadar farklı bölgesinin sorunlarını Senato'da dile getirmişti. Balıkesir'in sorunlarını inşa edilen otelin işletmeye açılmaması örneğinde (CSTD, 3.2.1964: 245) olduğu gibi yer yer detaylandırmıştı.

Türker'in Senato'da mücadele ettiği bazı konuların (başta tarım ve bu kapsamda hayvan yetiştiriciliği gibi konularda/sorunlarda), çalışmalarının (hatta Senato'daki çeşitli çalışmaların) bugün de varlığını sürdürdüklerini ya da gündeme geldiklerini düşünürsek, bunların o yıllarda nasıl algılandığını; o günlerde nasıl anlamlandırıldığını veya yorumlandığını anlamak günümüz Türkiye'sinin analizi açısından veri durumundadır. Çünkü böyle konu, sorun ya da olayların nereden kaynaklandığı, nasıl geliştiği/şekillendiği veya çözümlenip çözülmediği gibi farklı perspektiflerden fikir ve örnek oluşturmaktadırlar. Hatta beklenen sonuçlara neden ulaşamadığını da anlamakta yol gösterici olmaktadır.

Hasan Ali Türker özelinde bir takım siyasi özellikler değerlendirilebilir. Dönemin şartlarında ve mesleğinin de etkisiyle ülke kalkınması için yöntem öneren/savunan, ülke dinamiklerini harekete geçirme çabası ve bu yolda düşünmesi kuşkusuz dikkate değerdir. Türker, partilerüstü seviyede siyaset üretebilen isimlerdendi. Her şeyden önemlisi halkın yanında ve mağduriyetlerinin ortadan kaldırılması

için samimiyetle mücadele ettiği anlaşılabilir. Böyle özellikler gösteren daha önce hakkında anlamlı akademik çalışma yapılmamış bir siyasi figürün kamuoyuna sunulması -belki de örnek gösterilmesi- yakın dönem Türkiye tarihi açısından önemli bir bulgudur.

Kaynakça

- Acun, N. (1 Nisan 1938). Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsünü ziyaret. *Yarım Ay*, 76, 16-24.
- Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (CSTD)*, C.1, B.21, 11.1.1962.
- CSTD*. (28.2.1962). C.3, B.41.
- CSTD*. (1.3.1962). C.3, B.42.
- CSTD*. (3.5.1962). C.3, B.58.
- CSTD*. (9.11.1962). C.6, B.6.
- CSTD*. (10.11.1962). C.6, B.7.
- CSTD*. (5.2.1963). C.9, B.40.
- CSTD*. (14.2.1963). C.10, B.44.
- CSTD*. (18.6.1963). C.11, B.76.
- CSTD*. (20.8.1963). C.13, B.99.
- CSTD*. (3.2.1964). C.18, B.36.
- CSTD*. (6.2.1964). C.18, B.39.
- CSTD*. (7.2.1964). C.18, B.40.
- CSTD*. (27.2.1964). C.19, B.47.
- CSTD*. (5.3.1964). C.19, B.48.
- CSTD*. (10.3.1964). C.19, B.49.
- CSTD*. (11.3.1964). C.19, B.50.
- CSTD*. (17.3.1964). C.19, B.53.
- CSTD*. (24.3.1964). C.19, B.54.
- CSTD*. (2.4.1964). C.19, B.57.
- CSTD*. (9.4.1964). C.19, B.60.
- CSTD*. (10.4.1964). C.19, B.61.
- CSTD*. (12.5.1964). C.20, B.71.
- CSTD*. (14.5.1964). C.20, B.73.
- CSTD*. (15.7.1964). C.21, B.87.
- CSTD*. (30.1.1965). C.24, B.34.
- CSTD*. (31.1.1965). C.24, B.35.
- CSTD*. (10.5.1965). C.27, B.81.
- CSTD*. (8.6.1965). C.28, B.93.
- CSTD*. (1.7.1965). C.29, B.108.
- CSTD*. (15.7.1965). C.29, B.118.
- CSTD*. (16.7.1965). C.28, B.119.
- CSTD*. (5.2.1966). C.32, B.42.
- CSTD*. (6.2.1966). C.33, B.43.
- CSTD*. (7.2.1966). C.33, B.44.
- CSTD*. (4.3.1966). C.34, B.55.
- CSTD*. (15.6.1967). C.40, B.69.
- CSTD*. (20.6.1967). C.41, B.74.
- CSTD*. (4.7.1967). C.42, B.80.
- Çoker, F. (1998). *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu üyelerinin özgeçmişleri, C.1 (1961-1964)*, TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1999). *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu üyelerinin özgeçmişleri, C.2 (1966-1980)*, TBMM Vakfı Yayınları.
- Gökçen, H. (3 Ocak 2017). İdealist Bir Veteriner Hekimi ve Siyasetçi, Hasan Ali Türker. 24.06.2024 tarihinde <https://www.hazimgokcen.net/meslek-buyukleri/idealist-bir-veteriner-hekimi-ve-siyasetci-hasan-ali-turker/> ağ adresinden erişildi.

- Konya Yeni Meram Gazetesi kimlik kartı.* (1951). 24.06.2024 tarihinde <https://www.agahmuzayede.com/urun/4865064/konya-yeni-meram-gazetesinde-muharrir-olan-veteriner-hekim-hasan-ali-turker-in-b> ağ adresinden erişildi.
- Türk Dili Yevmi Gazete kimlik kartı.* (1939). *Mazideki Balıkesir.* 24.06.2024 tarihinde https://www.facebook.com/sadirvanlarsehri/photos/a.10160417045869572/10156450216099572/?_rdr ağ adresinden erişildi.
- Seçim bölgelerine göre tutanaklarda istatistik.* (ty). 24.06.2024 tarihinde https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2_istatistik.iller_detay2?p_il=BALIKES%DDR&v_detay=uye ağ adresinden erişildi.
- Hasan Ali Türker'in parlamento istatistikleri.* (ty). 24.06.2024 tarihinde https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2_istatistik.tutanak_hazirla?v_meclis=&v_donem=&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=HASAN%20AL%DD%20T%DCRKER&v_sb=&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih= ağ adresinden erişildi.
- Malkoç, E. (2020). Kocaeli üyelerinin Cumhuriyet Senatosu'ndaki çalışmaları. H. Selvi, İ. Şirin, B. Çelik, R. Narin (Ed.). *Uluslararası Milli Mücadelede Servetiye Cephesi ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu: Bildiriler 3* (1197-1214). Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Malkoç, E. (2024). Cumhuriyet'in 100. yılında Muğla'dan bir kadın siyasetçiyi hatırlamak: Mualla Akarca ve Cumhuriyet Senatosu'ndaki faaliyetleri. A. Karaca, G. Mammadova (Ed.). *Cumhuriyet'in 100. Yılında Düünden Bugüne Muğla Ulusal Sempozyumu I* (446-468). Muğla Büyükşehir Belediyesi.
- Milliyet.* (24 Mayıs 1964).
- Milliyet.* (26 Mayıs 1964).
- Milliyet.* (9 Haziran 1964).
- Milliyet.* (8 Haziran 1964).
- Milliyet.* (14 Eylül 1961).
- Milliyet.* (17 Ekim 1961).
- Milliyet.* (18 Ekim 1961).
- Milliyet.* (20 Aralık 1965).
- Resmi Gazete-RG.* (20 Temmuz 1961).
- T.B.M.M Albümü 1920-2010, C. 4-1960-1983.* (2010). TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- Tekin, Y. ve Çiftçi, S. (2007). *1877'den günümüze Türkiye 'de parlamento.* Siyasal Kitabevi.
- Turan, Ş. (2002). *Türk Devrim Tarihi 5.* Bilgi Yayınevi.
- Türker, H.A. (12 Aralık 1950). Köy Davamız-Nadir Köyü Okulu. *Yeni İstanbul.* 6.
- Türker, H.A. (20 Temmuz 1950). Köy Davamız-Hortu Köyü. *Yeni İstanbul,* 3.

Etik kurul onayı

Bu çalışma, temel tarih araştırma belgeleriyle açık kaynaklar ve özellikle TBMM'nin açık arşivi ve veritabanı kullanılarak hazırlanmıştır. Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen; insan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanıldığı; insanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar; hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar ve kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar kapsamında bulunmaması nedeniyle bu araştırma etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Araştırmacıların katkı oranı beyanı

Bu makale bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.